

*Društvo za politična,
gospodarska, razvojna,
socialna, kulturna
in etična vprašanja*

FORUM21

*Nazorjeva ulica 6
1000 Ljubljana
Slovenija*

Zemlja - naše bogastvo ali breme?

Društvo Forum 21, 26. januarja 2010 ob 17:00 v Ljubljani

Člani panela: dr. Milan Pogačnik, minister, dr. Anton Prosen, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, dr. Marjan Kotar up. prof., dr. Marina Pintar, Biotehniška fakulteta in dr. Franc Lobnik, predsednik Sveta za varstvo okolja RS, moderator pogovora.

1. dr. Franc Lobnik, predsednik Sveta za varstvo okolja

Izhodišča za pogovor:

Tema o kateri se danes pogovarjamo, ni samo kmetijska in okoljska, temveč je tudi socioekonomska. Zato je nujno, da pričnemo gledati bolj celovito na razvoj podeželja. Kmetijska zemljišča predstavljajo odprt prostor, ki je zanimiv tudi za mnoge nekmetijske dejavnosti (industrijo, trgovino, infrastrukturo, urbanizem, varstvo narave in okolja, ipd.). Sprememba namembnosti rabe kmetijskih zemljišč je v pristojnosti države oziroma občin, zato, prihaja zaradi pomanjkanja sistemskih ureditev do velikih pritiskov kapitala za spremembe namembnosti kmetijskih zemljišč v nekmetijske namene, velikokrat tudi neracionalne. Od leta 1991 do 2007 so se kmetijska zemljišča v Sloveniji zmanjšala za okoli 62.800 ha. V obdobju 2002-2007 smo izgubili 7 ha kmetijskih zemljišč na dan, to je eno povprečno kmetijo na dan. In če se primerjamo s povprečjem EU, imamo v Sloveniji 884 m² obdelovalnih površin na prebivalca, kar pomeni, da imamo za pridelovanje hrane samo 8,8 % obdelovalnih površin glede na celotno ozemlje Slovenije, medtem ko je v EU 25,9 % obdelovalnih površin. Poleg tega, da je povprečje EU izrazito večje, je pri nas problem tudi velika razdrobljenost površin.

Velikokrat se izpostavlja vprašanje zaraščanja kmetijskih zemljišč, ki je tako kmetijski kot socialni in ekonomski problem. Zaraščajo se večinoma zemljišča, ki niso primerna za obdelovanje, ali so pogoji obdelave izrazito težavni, velikokrat pa je vzrok tudi starostna struktura prebivalstva. Konfiguracija Slovenije je manj naklonjena možnostim rabe kmetijskih površin v primerjavi s pretežno ravninskimi državami Evrope, kjer so tudi bolj ugodna razmerja med razpoložljivimi kmetijskimi zemljišči na prebivalca. Prav omejene danosti za kmetijsko pridelavo v Sloveniji narekujejo restriktivno ravnanje pri poseganju na najboljša kmetijska zemljišča.

Bila so obdobja, ko je bila zaščita kmetijskih zemljišč v Sloveniji zakonodajno veliko bolje urejena, čeprav so jo tudi takrat nekateri kritizirali, predvsem zaradi potrebe plačila spremembe namembnosti, kljub temu pa je takšen vzvod zaviral pohlep po najboljših zemljiščih. Zakon o kmetijskih zemljiščih iz leta 1996 je omogočal spremembe kmetijskih zemljišč le izjemoma in pod strogimi pogoji. Zakon o urejanju prostora (Ur. List RS, št. 110/02, 8/03-popr.) je te določbe kmetijskega zakona izničil (8. člen), dodatno pa je na področje varovanja kmetijskih zemljišč posegel še Zakon o graditvi objektov (Ur. list RS, št. 110/02) z ukinitvijo poglavja o odškodnini zaradi spremembe namembnosti, kar je omogočilo nenadzorovano spreminjanje najboljših kmetijskih zemljišč v druge namene. Najbolj zaskrbljujoče je dejstvo, da so bile spremembe namenske rabe zemljišč iz kmetijskih v zazidalna mnogokrat opravljene zaradi povečane vrednosti teh površin in velikih zaslužkov prekupčevalcev in graditeljev.

Vstop v nov družbeni sistem in v EU sta narekovala vzpostavitev novih meril za varstvo kmetijskih zemljišč, ki pa še po dveh desetletjih ni pripravljena. Splošna liberalizacija na vseh področjih je odpravila prispevek za spremembo namembnosti kmetijskih zemljišč ter ukinila kmetijske zemljiške skupnosti kot skrbnika za kmetijska zemljišča. Velik investicijski razmah in prevelika pooblastila občin na področju urejanja prostora brez družbeno sprejetih meril za rabo prostora pa so bistveno prispevali k nesmotrni rabi in prepogosti spremembi namembnosti kmetijskih zemljišč. V nasprotju z nami so druge države dobro razvile prostorsko agrarno razvojno načrtovanje, ki je sestavina celovitega načrtovanja razvoja gospodarstva in ima za cilj pospeševati kmetijstvo in izboljšanje zemljiške strukture.

Velika napaka je, da Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Ministrstvo za okolje in prostor nimata skupnih strokovnih kriterijev, kako zaščititi najboljša kmetijska zemljišča. Na ta način bi zavoľo bolj usklajenega delovanja obeh ministrstev in skupnih strokovnih meril pospešili usklajevanje med ministrstvi ob pregledovanju občinskih prostorskih planov. Źal imajo sektorski interesi in kapital trenutno znatno večjo moč, kot pa je pomembnost kmetijstva v slovenskem prostoru. Spomnimo naj, da so kmetijska zemljišča posebna ustavno pravna kategorija, zavarovana z 71. členom Ustave Republike Slovenije, ki obravnava varstvo zemljišč. Toda kakšna je realnost?

Forum 21 je neprofitna ustanova civilne družbe, ki Źeli s skupnimi premišljanji o trajnejših družbenih procesih doma, v Evropski uniji in v globaliziranem svetu prispevati k osnovam za kompetentno izbiro dolgoročnih razvojnih usmeritev na Slovenskem in v mednarodnem prostoru. Pri svojem delu se opira na svobodomiselno duhovno in kulturno tradicijo, ki spoštuje raznolikost nazorov, političnih pogledov, veroizpovedi in narodnosti na slovenskih tleh.

www.forum21.si